

**EXIGENȚE MERITOCRATICE
ÎN
ȘCOALA ROMÂNEASCĂ**

MULȚUMIRI

Adresez pe această cale mulțumiri celor care m-au încurajat și m-au sprijinit în realizarea acestei cărți. Mulțumesc mentorilor și discipolilor mei. Mulțumesc pentru susținere soției mele - primul cititor și critic al lucrării de față -, fiicelor mele, nepoților și ginerilor. Mulțumesc de asemenea tuturor celor care m-au îndemnat sau au contribuit în diferite moduri la finalizarea cărții: colegi, prieteni, studenți sau absolvenți etc.

Mulțumesc deopotrivă Editurii Universitare care, ca întotdeauna, a dat dovadă de receptivitate și profesionalism.

Gânduri bune tuturor!

MARIN MANOLESCU

**EXIGENȚE MERITOCRATICE
ÎN
ȘCOALA ROMÂNEASCĂ**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

Colecția ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MANOLESCU, MARIN

Exigențe meritocratice în școala românească / Marin Manolescu. -
București : Editura Universitară, 2022

Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-1529-5

37

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062815295

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2022
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021.315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47/ 0745 200 718/ 0745 200 357
comenzi@editurauniversitara.ro
www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

PREFAȚĂ	17
PARTEA I. MERITOCRȚIA - PRINCIPIU DE JUSTIȚIE SOCIALĂ PRIN EDUCAȚIE.....	25
Capitolul I. MERITOCRAȚIA - MODEL DE JUSTIȚIE SOCIALĂ	25
1. „Creier / minte” + performanță + caracter = fundamentele moderne ale meritocrației.....	25
2. Meritocrație versus mediocrație în societatea modernă.....	27
2.1. Perspectiva meritocratică	27
2.2. Perspectiva mediocratică	28
2.2.1. Mediocritatea mulțumită cu ea însăși.....	29
2.2.2. Mediocrul arogant și agresiv/Mediocritatea veleitară.....	30
2.2.2.1. Ifosul mediocrității: onorabilitate, drepturi, posturi	30
2.2.2.2. Mediocrul arogant și agresiv, bășcălios și miștocar.....	31
2.2.2.3. „Bețe-n roate”- deviza mediocrului arogant și agresiv	31
3. Realitatea românească postdecembristă: «boala omului nepotrivit la locul nepotrivit».....	32
4. Este legitimă legitimarea meritocrației?	33
5. Predominanța ereditarului în structura „meritului” și în promovarea meritocrației.....	33
6. „Rangul” social și criza sa de legitimitate; remediul prin educație.....	35
7. Reprezentări ale opiniei publice despre meritocrație	35
8. Dotarea ereditară - avantaj de „demarare meritocratică”	36
9. Rolul educației/școlii în ascensiunea socială	37
Capitolul II. MERITOCRATIA ȘCOLARĂ ȘI MERITOCRAȚIA SOCIALĂ. DETERMINĂRI ȘI INTERDEPENDENȚE	39
1. Meritocrația școlară și meritocrația socială - concepte corelate	39
1.1. O societate meritocratică traduce reușita școlară în reușită socială	39
1.2. Este meritocrația școlară „ascensorul” nostru social?	40
1.3. „Școlarizarea” meritocrației.....	40
1.4. Ierarhia școlară - principiu de legitimare a ierarhiei și a diferențierii sociale.....	40
1.5. Școala determină cu adevărat meritocrația socială?	41
2. Primatul „meritului școlar” în ascensiunea socială	42
2.1. Să fim ceea ce suntem în funcție de merite - dezideratul major al concepției meritocratice!	42

2.2.	<i>Meritocrația socială = recompensa meritului școlar</i>	42
2.3.	<i>Rolul evaluării școlare în promovarea meritocrației</i>	43
2.4.	<i>Meritele școlare - predictorii ai reușitei sociale</i>	44
2.5.	<i>Semnificația „meritului școlar”. Întrebări și dileme</i>	45
2.6.	<i>Convertirea meritului școlar în merit social</i>	45
2.7.	<i>Merit școlar - competiție - clasificare</i>	46
2.8.	<i>Clasamentele școlare - prefigurare a ierarhiilor sociale</i>	46
3.	Meritul social legitimat prin diplomele școlare și universitare	47
3.1.	<i>Diploma - argumentul forte în recunoașterea meritelor școlare</i>	47
3.2.	<i>Diploma - pașaport pentru viață</i>	47
3.3.	<i>Diploma - predictor al bunăstării materiale?</i>	49
3.4.	<i>Tirania diplomelor ca stare de spirit</i>	50
3.5.	<i>Goana obsesivă după diplome și titluri școlare</i>	50
	Capitolul III. TRADIȚIILE MERITOCRATICE ALE ȘCOLII ROMÂNEȘTI	52
1.	Școala - vector de promovare a principiilor și valorilor meritocratice	52
1.1.	<i>Vocația meritocratică a școlii românești</i>	52
1.2.	<i>Emergența istorică a ideii de meritocrație școlară</i>	52
1.3.	<i>Școala - vector de promovare a meritocrației</i>	53
1.4.	<i>Școala – sursă de reproducere și de legitimare a inegalităților sociale</i>	54
1.5.	<i>Esența concepției meritocratice: inegalitățile școlare - consecință a inegalităților personale</i>	55
1.6.	<i>Școala meritocratică - o iluzie?</i>	56
1.7.	<i>Școala - garant al unei competiții juste</i>	56
1.8.	<i>Cutumele școlare ale ideologiei meritocratice</i>	57
1.9.	<i>Rolul profesorilor în promovarea meritocrației școlare</i>	57
2.	Evaluarea, meritul școlar, competiția și elitismul	58
2.1.	<i>Elitismul și „coronița”</i>	58
2.2.	<i>Școala și competiția; meritul școlar ca resort al elitismului</i>	60
2.3.	<i>Premierea elevilor și „coronița” astăzi: între contestare și valorizare</i>	61
2.4.	<i>Evaluarea școlară, meritocrația și mediocritatea</i>	63
2.5.	<i>Legitimarea meritelor școlare prin evaluare</i>	64
2.6.	<i>Idealul meritocratic și evaluarea școlară</i>	65
2.7.	<i>O evaluare corectă - condiție majoră a meritocrației</i>	66
	PARTEA A II-A. ȘCOALA ROMÂNEASCĂ ÎN CONTEXT NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL. O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ	68
	Capitolul I. ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC ÎN EPOCA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ	68
1.	Istoria învățământului românesc - parte integrantă a istoriei naționale	68
2.	Dreptul la educație, obligativitatea și gratuitatea școlii-baza construcției societății democratice moderne	69
3.	De la școala selectivă la școala democratică de masă	72
4.	Evoluția învățământului românesc: etape reformatoare	73
	Capitolul II. ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC ÎN PERIOADA DEȘTEPTĂRII NAȚIONALE (până la Mica Unire/1859)	75
1.	Începuturile învățământului românesc modern	75

2.	Preocupări privind organizarea și reorganizarea învățământului înainte de Legea lui Cuza	76
3.	Cărturari de cinste-ctitori pe vecie!	78
3.1.	Învățământul în Transilvania. Școala Ardeleană	78
3.1.1.	<i>Suplex Libellus Valachorum - programul de luptă a națiunii române, sinteză a iluminismului românesc</i>	78
3.1.2.	<i>Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Ion Budai Deleanu „revendică dreptul de națiune politică a poporului român”</i>	79
3.2.	Ctitori ai învățământului românesc în Muntenia și Moldova	82
3.2.1.	<i>Ctitori de școală românească - personalități marcante ale iluminismului</i>	82
3.2.2.	<i>Figuri emblematice în Muntenia și Moldova: Gheorghe Lazăr, Gheorghe Asachi, Petrache Poenaru, Ion Heliade Rădulescu</i>	82
4.	Debutul constituirii unui sistem coerent de învățământ	86
4.1.	Primele școli sătești	86
4.2.	Proclamația lui Tudor: „mănăstirile cele mari să fie obligate să ție școală” .	87
4.3.	De la Regulamentul organic la Revoluția de la 1848/pășoptistă	88
4.3.1.	<i>„Sistemul de învățământ românesc stă, într-o oarecare măsură, sub semnul Regulamentului organic”</i>	88
4.3.2.	<i>Organizarea învățământului românesc prin Regulamentul organic din 1831</i>	90
4.4.	Administrarea școlilor publice	92
4.5.	Înscrierea elevilor la școală	94
4.6.	Alexandru Dimitrie Ghica - „cel dintâi întemeietoriu al școlilor românești” .	95
4.7.	Învățământul lancasterian/monitorial	96
4.7.1.	<i>Sistemul monitorial</i>	96
4.7.2.	<i>Școala Slobodă Obștească de la Golești - model de școală lancasteriană în România</i>	97
4.8.	Recrutarea învățătorilor	97
4.9.	Pregătirea învățătorilor	99
4.9.1.	<i>Candidatul trebuia să știe a ceti „slobod”, să scrie frumos și „deslușit”, să „cunoască cartea ...pentru căutarea vitelor de boală” ..</i>	99
4.9.2.	<i>Atestatul de învățător la finalul cursurilor</i>	99
4.9.3.	<i>Jurământul învățătorului</i>	101
4.10.	Planuri de învățământ. Programa școlilor comunale	102
4.11.	Cărți de învățătură tipărite în secolul al XVIII-lea	102
4.12.	Cărți de învățătură tipărite în secolul al XIX-lea; de la manualele traduse la manualele editate în România	103
4.13.	Examenele publice	106
5.	De la Revoluția din 1848 la Unirea Principatelor	107
5.1.	De la extaz la agonie. Închiderea școlilor, prigonirea dascălilor	107
5.2.	Redeschiderea școlilor - proces anevoios, amplificat de „ amenințarea” factorului extern concertat cu cel de „pacificare lăuntrică”a „spiritelor rebele”	108
5.3.	Teme de interes major ce ocupau ”în toate țările, precum și la noi, ...mintea și țințirea guvernelor”	109
5.3.1.	<i>Pregătirea învățătorilor, organizarea sistemului de învățământ, programe și manuale</i>	109

5.3.2. Ion Maiorescu - personalitate prestigioasă în organizarea învățământului	110
Capitolul III. ÎNVĂȚĂMÂNTUL ÎN PERIOADA CONSOLIDĂRII UNITĂȚII ȘI INDEPENDENȚEI NAȚIONALE (1859-1877-1918)	112
1. Alexandru Ioan Cuza - reformatorul învățământului românesc. «Școală în fiecare sat »... „pentru a îndestula tânăra generație cu pâine intelectuală”	112
2. „Facerea” Legii lui Cuza - un demers anevoios	113
3. Școala: vremuri noi, probleme noi, soluții noi	114
4. Programa „de învățaturile din școlile primare de băieți și fete” de la 1864- 1865	117
5. Manuale obligatorii la 1864-1865	118
6. Colecție de manuale - imagini	119
7. Școlile normale – prima afirmare viguroasă/coerentă a pedagogiei în învățământul românesc	127
7.1. <i>Înființarea Școlilor Naționale (1831) și a institutelor (școlilor) primare naționale din capitalele de județ (1838); contextul general și regional</i>	<i>127</i>
7.2. <i>Conceptualizarea noțiunii de „școală normală”</i>	<i>128</i>
7.3. <i>„Învățătorii nu pot fi formați oriunde și oricând... E nevoie de „instituții speciale în care se studiază pedagogia și metodică”</i>	<i>128</i>
7.4. <i>Preparandiile – instituții predecesoare ale școlilor normale</i>	<i>129</i>
7.4.1. <i>Preparandia de la Arad</i>	<i>129</i>
7.4.2. <i>Școlile preparandale în Muntenia</i>	<i>130</i>
7.4.3. <i>Școlile preparandale în Moldova.....</i>	<i>130</i>
7.5. <i>Un deceniu de glorie al școlilor normale: 1867-1877</i>	<i>132</i>
7.6. <i>„Poate să știe cineva multă carte, dar să nu știe carte de aceea care-l pune în poziție să învețe pe altul”!</i>	<i>134</i>
7.7. <i>Școala Normală Superioară și Seminariile pedagogice – instituții pentru pregătirea profesorilor de gimnaziu și de liceu</i>	<i>135</i>
7.8. <i>Revenirea la tradițiile valoroase ale școlii normale în perioada postdecembristă.....</i>	<i>135</i>
7.9. <i>„Profilul pedagogic” astăzi</i>	<i>137</i>
8. Spiru Haret - o pagină glorioasă a învățământului românesc	138
9. Constantin Dimitrescu Iași – întruchiparea optimismului pedagogic	139
Capitolul IV. ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC ÎN PERIOADA INTERBELICĂ ..	141
1. Școala-factor de reunificare sufletească a poporului român.....	141
2. Pedagogi și pedagogii de prestigiu în „haosul pedagogic al timpului”: Stanciu Stoian, Dimitrie Gusti, Ștefan Bârsănescu, G.G. Antonescu, Iosif Gabrea	142
Capitolul V. PERIOADA „CONSTRUCȚIEI SOCIALISTE” (1944-1989)	147
1. Școala: evoluții și involuții spectaculoase.....	147
2. Perioada 1944-1948: etapa deschiderii drumului spre „construirea noii orânduiri socialiste”	148
3. Perioada 1948-1956: reformarea învățământului românesc pe model sovietic ...	148
4. Aprilie 1956-1968: corectarea unor erori, începuturile normalității	150
5. Mai 1968-1978: revenirea la tradiții.....	152
6. Iunie 1978-decembrie 1989: învățământ național într-un context internațional. Legea Învățământului nr. 28/1978.....	154

Capitolul VI. PERIOADA POSDECEMBRISTĂ: INOVAȚIE SI REFORMĂ	156
1. Reforma învățământului – miza schimbării sociale și politice	156
2. Etape în reforma curriculară postdecembristă.....	156
2.1. Perioada 1990-1997: elaborări conceptuale în plan teoretic și schimbări punctuale în practica școlară	157
2.2. Perioada 1997-2000: sistematizare și coerență în reforma curriculară.....	158
2.3. Perioada 2001-prezent: noi structuri, noi concepte în plan teoretic și redimensionarea flexibilității curriculare.....	158
3. Armonizarea învățământului românesc cu tendințele europene.....	159
 Capitolul VII. TRADIȚIE ȘI MODERNITATE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR DIN ROMÂNIA.....	 161
1. Contexte socio-politice. Învățământul preșcolar în România. Repere istorice	161
2. Legiferarea dezvoltării învățământului preșcolar în România	163
2.1. De la Mica Unire la Marea Unire	163
2.2. Tendințe de armonizare după Marea Unire. Proiectul de lege din anul 1921	164
2.3. Decretul Lege pentru Reforma Învățământului românesc din 1948. O nouă perspectivă în învățământul preșcolar	166
2.4. Perioada 1956–1968–1978–1989: repere evolutive	166
2.5. Perioada 1989 - prezent: progres sau regres?	167
3. Funcții și finalități ale învățământului preșcolar – o perspectivă istorică.....	168
3.1. Începuturile promovării ideilor privind educația copiilor de vârstă mica.....	168
3.2. Legea nr. 11 din 13.05/1968 și Legea Educației și învățământului nr. 28/1978	169
3.3. Finalitățile grădiniței, astăzi	170
4. Documente curriculare importante în evoluția învățământului preșcolar din România	171
5. Imperative ale etapei actuale privind dezvoltarea educației timpurii în România	172
 PARTEA A III-A. EXIGENȚE MERITOCRATICE PRIVIND INSTRUIREA, EVALUAREA ȘI PROMOVAREA ELEVILOR	 173
 Capitolul I. ÎNCREDEREA ÎN „EFECTUL LIBERATOR AL EDUCAȚIEI”	 173
1. Ai carte, ai parte!	173
2. Evaluarea școlară – un rău necesar.....	173
3. Repere istorice în evoluția ideilor docimologice în România	175
4. Atestarea finalizării studiilor. Titluri și diplome	177
5. Actele de studii.....	178
5.1. Acte de studii care se eliberează astăzi absolvenților din sistemul național de învățământ preuniversitar.....	178
5.2. Acte de studii eliberate de-a lungul timpului – Catalog cu imagini	179
5.2.1. Certificate și adeverințe de absolvire a patru clase	179
5.2.2. Certificate/ adeverințe/ diplome de absolvire a șapte / opt/ zece clase..	185
5.2.3. Diplome de bacalaureat.....	188
 Capitolul II. EVALUAREA ELEVILOR ÎN ȘCOALA ROMÂNEASCĂ. O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ	 195
1. Repere evolutive privind evaluarea elevilor în prima jumătate a secolului XIX (înainte de 1864 / Legea lui Cuza)	195

2. Evaluarea elevilor după adoptarea Legii Lui Cuza. Câteva considerații generale	197
3. „Legea Instrucțiunii” din 1864 cu privire la examinarea elevilor	197
4. Soluții de optimizare a evaluării în gimnaziu și liceu; dileme și opțiuni.....	198
5. Competiția ca stil de viață școlară	199
6. Examenele – prilej de stimulare a emulației între elevi.....	200
7. Tradiție și modernitate: examenul de „trecere”	200
8. Rezultatele școlare ale elevilor și valorificarea lor.....	201

Capitolul III. PROMOVAREA ELEVILOR. FILOSOFII, CONCEPȚII, ABORDĂRI

1. „Promoțiunea elevilor” până la Marea Unire	203
2. Legile lui Spiru Haret (1898 și 1900): acces, promovare, finalizare a studiilor obligatorii	206
2.1. <i>Legile lui Spiru Haret – idei meritocratice</i>	206
2.2. <i>Categoriile de discipline studiate atunci, echivalentul arilor curriculare de azi</i>	208
3. Promovarea elevilor între cele două războaie mondiale	208
3.1. <i>Legea pentru învățământul primar al statului din 1924 (Legea Constantin Angelescu)</i>	208
3.2. <i>Legea pentru învățământul secundar din 1928</i>	209
4. Promovarea elevilor după al II-lea Război mondial.....	210
4.1. <i>Decretul din 1948 – sovietizarea școlii românești</i>	210
4.2. <i>Legile din 1968 și 1978 – reîntoarcerea la structurile tradiționale</i>	211
5. Promovarea elevilor astăzi	212

Capitolul IV. SISTEME DE NOTARE/ APRECIERE A ELEVILOR. O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ

1. „Note”, „Absențe” și „Purtare”- elementele structurale ale evaluării școlare.....	213
2. Problema notării; scări de notare / apreciere; diversitate în aplicare și utilizare	214
3. Patru note și patru calificative înainte de Legea lui Cuza	214
4. Zece note și zece calificative după aplicarea legii lui Cuza	215
5. Examenele „sorocite” și examenul „nesorocite”, în școala românească.....	218
6. Exigență și indulgență în evaluare. Praguri minimale de reușită	218
7. Relativitatea evaluării. Pericolul superficialității și al vicierii rezultatelor	219

Capitolul V. PREMIERA ELEVILOR DE-A LUNGUL TIMPULUI. SEMNIFICAȚII, IMPACT

1. Ziua onomastică a lui Pavel Kiselef – data premierii elevilor români	221
2. Premiera elevilor până la intrarea în vigoare a Legii lui Cuza	221
3. Legea lui Cuza: Unul singur e premiant! Cel mai bun câștigă!	222
4. Festivitatea de premiere a elevilor la 1872.....	223
5. Renunțarea la „coroniță” azi = fuga de competiție?	225
6. Starea de bine a elevului – o umbrelă vulnerabilă	226
7. Bacalaureatul – arc peste timp; repere evolutive	227
7.1. <i>Bacalaureatul – secvențe temporale</i>	227
7.1.1. <i>Secvența I. Introducerea examenului de Bac în 1866</i>	227
7.1.2. <i>Secvența II/Bacalaureatul după Marea Unire</i>	229
7.1.2.1. <i>Cum a fost BACALAUREATUL ÎN 1925-1927?</i>	229

7.1.2.2. „Să mă văd eu cu patalamaua la mână”	230
7.1.3. Secvența III/ Bacalaureatul înainte de 1989	231
7.1.4. Secvența IV. Diploma de BAC astăzi: sens și semnificație	232
8. Recompensele școlare – valențe meritocratice	233
8.1. Semnificații ale recompensei	233
8.2. Cum se foloseau recompensele școlare altădată?	233
8.2.1. Recompense simbolice și recompense materiale	233
8.2.2. Medalii pentru elevii – imagini	234
8.3. Recompensele școlare astăzi	235
8.4. Repetenția și corigența: Remedii pedagogice ale eșecului școlar	235
8.4.1. Repetenția	236
8.4.2. Corigența	236
9. Sancțiuni și pedepse școlare. Scurtă privire retrospectivă.....	238
10. Sancțiunile prevăzute de Legea lui Cuza	239
11. Pedepsele prevăzute de Legea lui Cuza	240
12. Sancțiunile și pedepsele școlare astăzi.....	240
13. Absențele în peisajul școlar de altădată	241
PARTEA A IV-A. EVALUARE VERSUS MĂSURARE ÎN EDUCAȚIE	244
Capitolul I. CRIZA SENSULUI EVALUĂRII	244
1. Criza sensului evaluării școlare	244
2. Școala la raport sau Educația la proba performanței	246
3. Competența – impact asupra inovării sistemelor educative	247
4. Legitimitatea și relevanța referențialului în evaluarea școlară.....	249
5. Evaluarea în educație – între retorica oficială, formalizare excesivă, practica școlară și personalitatea elevului	251
6. Stima de sine scăzută a tinerelor generații – consecință a mesajului transmis de Minister: „Dezastru național în educație”	251
7. Logica selecției și a competiției școlare	253
8. Studiile comparative internaționale: spre un referențial comun.....	253
9. Caracteristica/esența evaluărilor comparative internaționale: ce pot să facă elevii cu ceea ce au învățat.....	254
10. Note definitorii ale evaluărilor comparative internaționale	255
11. Tranziția evaluării de la „elevul să știe carte” la „elevul să fie capabil să aplice”	256
Capitolul II. CADRUL ȘTIINȚIFIC GENERAL AL EVALUĂRII ÎN EDUCAȚIE	
1. Curriculum și evaluare – o abordare solidară	257
2. Abordarea sistemică a evaluării școlare. Interacțiunea evaluării cu celelalte componente ale sistemului de învățământ	257
3. Referențialul și evaluarea – o relație complexă.....	261
3.1. Referențialul ca dimensiune normativă și operațională a evaluării.....	261
3.2. Referențial – referențializare: construcție progresivă pe niveluri.....	262
3.3. Implicații ale referențialului asupra demersului didactic și curricular; schimbare de logică	263
4. Profilul de competență – referențial în evaluare.....	264
5. Standardele educaționale – mecanisme de reglare / autoreglare	265
2. Standardul – conformitatea cu un model	265

5.2.	<i>Standardizarea – procesul de elaborare a standardelor</i>	265
5.3.	<i>Standardizarea activității didactice între dimensiunea umană și cadrul rigid și riguros al „normativității”</i>	266
5.4.	<i>Standardul ca referențial</i>	267
5.5.	<i>Standard și referențial: diferențieri semantice</i>	268
5.6.	<i>Standardele în educație – expresie a unor achiziții dezirabile</i>	269
5.7.	<i>Standarde curriculare, standarde de performanță, descriptori de performanță: interdependente</i>	270
6.	<i>Standarde de performanță = standarde de evaluare</i>	271
6.1.	<i>Semnificații conceptuale, relaționări</i>	271
6.2.	<i>Standardele de performanță – Descriptorii de performanță: dinamica raporturilor de interdependență</i>	271
6.3.	<i>Standardele ca mecanisme de autorealizare / autoreproducere socială</i>	274
6.4.	<i>Standardele ca instanțe metacognitive de reglare a învățării</i>	274
6.5.	<i>Inconveniente și limite ale standardelor și standardizării</i>	275
6.6.	<i>Standarde educaționale: domenii de exprimare</i>	275
	6.6.1. <i>Standarde de conținut și standarde de performanță. Diferențieri semantice</i>	275
	6.6.2. <i>Standardele de conținut</i>	276
7.	<i>Standardele de performanță – niveluri ale performanței elevilor</i>	278
7.1.	<i>Standardele de performanță – referențial în evaluare</i>	278
7.2.	<i>Standardele de performanță formulate în termeni de conținut: specific, funcții</i>	279
7.3.	<i>Standardele de performanță formulate în termeni relativi: specific, funcții...</i>	280
7.4.	<i>Interdependențe și interacțiuni</i>	281
7.5.	<i>Testarea standardizată din România nu și –a atins scopul din cauza lipsei de reprezentativitate a eșantionului</i>	282
7.6.	<i>Teorii aplicate în formularea standardelor de performanță</i>	283
	7.6.1. <i>Teoria tradițională</i>	283
	7.6.2. <i>Teoria învățării depline sau Teoria eficacității generale în învățare (pedagogia criterială)</i>	283
8.	<i>Nivelurile de performanță = niveluri de conformitate</i>	284
9.	<i>Descriptorii de performanță</i>	286
9.1.	<i>Construcție și analiză</i>	286
9.2.	<i>Caracteristici ale descriptorilor de performanță</i>	287
9.3.	<i>Formularea descriptorilor de performanță: miză și practici</i>	288
10.	<i>Transcrierea stării unei competențe într-un sistem de performanțe</i>	288
Capitolul III. CADRUL DEONTOLOGIC GENERAL AL EVALUĂRII ÎN EDUCAȚIE		290
1.	„Pilotajul sistemelor de învățământ prin testare și procentaje = catastrofă!.....	290
2.	Relativitatea în evaluarea educațională. Orice evaluare este relativă!	291
3.	Invitație la reflecție: cine vrea să evalueze totul nu evaluează nimic!	292
4.	Tranziția de la „cultura controlului” la „cultura evaluării” în educație	293
5.	Modernizarea evaluării școlare; tendințe	295
6.	Reconceperea evaluării . Cerințe	295
7.	Calitățile unui bun sistem de evaluare	296
8.	Demersul strategic evaluativ: elemente de concepție și construcție	296
9.	Declarația drepturilor și îndatoririlor elevului evaluat	297
10.	Capcanele evaluării instituționale	297

11. Principii deontologice în evaluarea calității educației	298
12. Evoluția probelor de evaluare: cronologie.....	299
13. Evaluarea modernă versus evaluarea standardizată. Analiză comparativă	300
14. Efectele perverse ale testării digitale standardizate.....	301
15. Efectul de „backwash” și logica examenelor	303
16. Schimbarea de perspectivă: de la evaluarea estimativă la evaluarea apreciativă	303
16.1. <i>Evaluarea estimativă – evaluare prin măsurare</i>	303
16.2. <i>Evaluarea apreciativă – evaluare calitativă / în absența măsurării</i>	304
16.3. <i>Judecăți normative – judecăți descriptive în evaluare</i>	305
17. Caracterul depășit/ desuet al testării standardizate	305
17.1. <i>„Vocea” specialiștilor în pedagogie: „există mai multe feluri de a fi deștept.”</i>	305
17.2. <i>Evaluarea comparativa revine în forță. Trăiască Curba lui Gauss!</i>	306
17.3. <i>Înapoi la „docimologie”!</i>	308
18. Testarea computerizată pe baza digitalizării	310
18.1. <i>Calitate și valori etice în evaluarea digitală</i>	310
18.2. <i>Valori etice în managementul subsistemului evaluării digitale</i>	312

PARTEA A V-A. EXIGENȚE MERITOCRATICE ÎN FORMAREA ȘI PERFECȚIONAREA CADRELOR DIDACTICE. REPERE ISTORICE..... 313

Capitolul I. MERITOCRAȚIA REFLECTATĂ ÎN FORMAREA, SELECTIA ȘI PROMOVAREA CADRELOR DIDACTICE

1. Pilonii formării și ai evaluării cadrelor didactice de-a lungul timpului.....	313
2. Continuitate și schimbare în formarea și perfecționarea cadrelor didactice	314
3. De la meseria de dascăl la profesionalizarea carierei didactice.....	315
4. Arhitectura sistemului de formare și perfecționare a cadrelor didactice.....	316
5. Armonizare conceptuală cu pedagogiile avansate din vestul Europei în formarea și evaluarea cadrelor didactice.....	317
6. Probleme critice, remedii.....	320

Capitolul II. FORMAREA CADRELOR DIDACTICE ȘI EVOLUȚIA ÎN CARIERĂ. REPERE EVOLUTIVE

1. Legea lui CUZA/ Legea Instrucțiunii publice (1864) despre „prepararea învățătorilor”	321
2. Legea din 1893 – continuare și dezvoltare a ideilor meritocratice în formarea și evaluarea cadrelor didactice.....	322
2.1. <i>Cadrul general</i>	322
2.2. <i>Numirea corpului didactic primar</i>	323
2.3. <i>Examenul de definitivat</i>	323
3. Lege asupra învățământului secundar și superior/ martie 1898 (Legea lui Spiru Haret)	323
3.1. <i>Cadrul general</i>	323
3.2. <i>Competența pedagogică a cadrelor didactice în Legea lui Spiru Haret</i>	325
4. Legea asupra învățământului primar și normal primar(1900)	325
4.1. <i>Definitivat + Încă un pas! „Pe loc”</i>	325
4.2. <i>„Examenul pentru înaintarea pe loc”</i>	326
4.3. <i>Critica vremii</i>	327

5.	Legea pentru învățământul primar al statului din 1924	328
6.	Legea pentru învățământul secundar/ 1928	330
7.	Lege pentru organizarea și funcționarea învățământului primar și normal/ 1939.....	331
8.	Formarea și evaluarea cadrelor didactice între anii 1944 – 1989.....	334
8.1.	<i>Perioada 1944 – 1948 – 1968</i>	334
8.2.	<i>Legea Învățământului (1968) și Legea nr. 6/1969 privind Statutul personalului didactic</i>	334
8.3.	<i>LEGEA EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI din 1978 și „Precizările privind activitatea de perfecționare” nr. 60472/1979.</i>	337
9.	Formarea și evaluarea cadrelor didactice după „89”	341
9.1.	<i>Cadrul general</i>	341
9.2.	<i>Formare și perfecționare prin definitivat și gradele didactice</i>	342
9.2.1.	<i>Formarea continuă</i>	342
9.2.2.	<i>Perfecționarea prin definitivarea în învățământ și prin acordarea gradelor didactice II și I</i>	344
9.2.3.	<i>Programe de perfecționare organizate o dată la 5 ani (perfecționare periodică)</i>	346
9.3.	<i>Definitivat 2016, 2017, 2022 versus Definitivat 2015, 2014</i>	347
10.	Formarea continuă a cadrelor didactice prin programe acreditate.....	347
Capitolul III. DEFINITIVATUL ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT ȘI GRADELE DIDACTICE. O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ, SINTEZĂ		351
1.	Definitivatul și gradele didactice în școala românească.....	351
1.1.	<i>De la 1864 (Legea lui Cuza) la 1944</i>	351
1.2.	<i>Definitivatul și gradele didactice în perioada 1944- 1989</i>	353
1.3.	<i>Definitivatul și gradele didactice după „89”</i>	355
Capitolul IV. CONTROLUL ȘI INSPECȚIA ȘCOLARĂ		356
1.	Repere istorice	356
2.	Funcții didactice începând cu anul școlar 1863/1864	357
3.	Inspecția școlară; începuturi, repere istorice importante	358
3.1.	<i>Eminescu ...reprezintă în istoria învățământului rural, înainte de Haret, cel mai ridicat nivel al conștiinței naționale”</i>	358
3.2.	<i>Structura proceselor verbale de inspecție în perioada 1893- 1948</i>	360
3.3.	<i>Obiectivele inspecție școlare în anii '50 – '60 ai secolului trecut</i>	361
4.	Mediocritatea cadrelor didactice promovată prin decizii naționale	361
5.	Carențe în pregătirea metodică. <i>„Mișcarea metodică e aproape nulă ... și fără un metod rațional instrucțiunea va lăncezi”</i>	363
5.1.	<i>Abecedarul lui Creangă – prima carte de metodică din țară</i>	363
5.2.	<i>Mihai Eminescu: reformarea metodei înseamnă „învățământul viu și intuitiv” versus „mecanismul mort al memorării de lucruri”</i>	364
Capitolul V. JURĂMÂNTUL DASCĂLULUI/ PROFESORULUI”- COD AL DEONTOLOGIEI PEDAGOGICE		368
1.	Jurământul depus de învățătorii comunali până la Legea lui Cuza	368

2. Jurământul de credință și devotament Regelui, Constituției și Legilor țării (după venirea lui Carol I)	370
3. „Jurământul socratic al profesorului”. Angajamentul și etosul sunt mai importante decât competența profesională	372
PARTEA A VI-A. CATALOGUL MINIȘTRILOR EDUCAȚIEI (1859 – PREZENT)	374
1. Miniștrii Educației din perioada 1859-1947	375
2. Miniștrii Educației din perioada 1948-1989	380
3. Miniștrii Educației din perioada 1989-prezent.....	381
CONCLUZII.....	382
BIBLIOGRAFIE	386

PREFAȚĂ

I. Pledoarie

Lucrarea „*Exigențe meritocratice în școala românească*” este o pledoarie pentru cunoașterea, respectarea și promovarea tradițiilor valoroase ale învățământului românesc, consolidate de-a lungul istoriei, pentru aprecierea muncii, eforturilor și a rezultatelor obținute de elevii noștri, de profesorii noștri, de școlile noastre. Avem elevi cu potențial ridicat, recunoscut, care trebuie valorificat, pus în operă de profesori bine pregătiți, cu har pedagogic, de familii cu respect față de știința de carte, de educație. Totul însă realizat într-un cadru normativ, decizional științific și nealterat politic.

Realitatea ne demonstrează cu prisosință faptul că, de-a lungul timpului, din școala românească au ieșit minți luminate, personalități accentuate ale vieții științifice, culturale, artistice care fac cinste României, Europei și lumii întregi. Nu poate fi negată, contestată, minimalizată această realitate.

Potențialul bio-psiho-social al generațiilor noastre de copii și tineri este recunoscut în întreaga lume. Cum ne explicăm faptul că anual asistăm la o adevărată vânătoare de creiere și de talente ale copiilor și tinerilor români pentru a-și continua pregătirea profesională în alte universități decât cele din România? Cum ne explicăm faptul că elevii și studenții noștri intrați în competiții prestigioase din întreaga lume se întorc acasă cu laurii victoriei? Că fac cinste profesorilor lor, familiilor lor, școlilor și universităților lor? Există o singură explicație: **VALOAREA!**

Numai în anul acesta, în ultimele luni, am aflat cu maximă satisfacție despre „isprăvile” olimpicii noștri care au participat la diverse competiții în Europa și în lume și s-au întors victorioși. Merită să prezentăm selectiv câteva dintre aceste superbe recunoașteri mondiale ale valorii elevilor români însoțite de elogi care trebuie să se adreseze deopotrivă medaliaților/olimpicilor, profesorilor, părinților, școlilor și comunităților din care fac parte:

- *Olimpiada Internațională de Matematică 2022 – 2 medalii de aur și 4 de argint. Lotul olimpic de matematică al României a obținut 6 medalii (două medalii de aur, trei medalii de argint și o medalie de bronz) și locul I pe echipe la a XXXIX-a ediție a Olimpiadei Balcanice de Matematică (BMO) pentru seniori (4 – 9 mai, Agros, Cipru).*

- *Olimpiada Internațională de Chimie 2022 – 2 medalii de aur, 1 argint, 1 bronz. Elevii români care au participat la Olimpiada Internațională de Chimie 2022, organizată de China și desfășurată online, au luat 2 medalii de aur, una de argint și una de bronz, conform rezultatelor anunțate luni, 18 iulie;*

- *Olimpiada Internațională de Geografie 2022 – 2 medalii aur, 1 argint, 1 bronz. Olimpicii români au cucerit patru medalii și locul al treilea în lume la a XVIII-a ediție a Olimpiadei Internaționale de Geografie, competiție desfășurată în format online în perioada 12 – 18 iulie, sub patronajul Comitetului Național Geografic Francez (CNFG). Datorită*

acestor rezultate, prin agregarea numărului și valorii medaliilor, lotul României a ocupat poziția a 3-a în lume și a doua în Europa, pe primele două poziții clasându-se Singapore și Lituania.

- *Olimpiada Internațională de Filosofie (ediția 2022): Cei doi componenți ai lotului olimpic de filosofie au fost distinși cu mențiuni (Honorable Mentions) la a XXX-a ediție a Olimpiadei Internaționale de Filosofie (IPO), desfășurată la Lisabona (26 – 29 mai).*

Exemplele ar putea continua!

Prestigiul se construiește, nu se câștigă!

„Școala” românească a ținut dintotdeauna pasul cu transformările în domeniul educației și învățământului pe plan european și internațional. A fost întotdeauna în acord cu evoluțiile pozitive oferite de istorie și deopotrivă a suportat consecințele mai puțin favorabile ale unor schimbări sau derapaje politice, economice, sociale, culturale. A avut și ritmuri alerte de dezvoltare, și stabilitate și evoluții remarcabile, dar a avut și stagnări, sincope, perioade de derută, de confuzie.

În plan general putem spune că învățământul românesc a evoluat în pas cu schimbările pe plan mondial. Drumul a fost presărat cu greutăți, a fost sinuos. În multe privințe suntem în concordanță cu standardele europene. Acum este imperativ necesar să judecăm cu capetele noastre, să spunem stop improvizăției, superficialității. Se pare că nu ne găsim direcția, ne lipsesc puterea de discernământ, capacitatea de decizie. Primează diletantismul, veleitarismul, mimetismul etc. Pricepere avem!

Caracteristicile evoluției învățământului românesc de la începuturi până în prezent sunt identificate de academicianul Ștefan Pascu în „*Istoria învățământului românesc*”, vol. I. Iată cum definește marea personalitate a istoriei și culturii naționale această evoluție și ce găsim în cultura poporului român: „...tradiția milenară pentru educație a poporului român și a strămoșilor săi, permanență ce le-a însoțit mersul înainte prin veacuri și care le-a conferit trăinicie și personalitate proprie; tradiția îmbogățită cu experiența fiecărei generații, împospătându-i substanța educativă și instructivă; împrumuturile în amândouă sensurile: ce am dat altora din experiența noastră și ce am receptat din experiența altora” (acad. Ștefan Pascu, Anghel Manolache, Gheorghe Pârnuță, Ion Verdeș, *Istoria Învățământului în România*, 1983, vol. I, EDP, București, Introducere, pag. 10).

Prestigiul învățământului românesc s-a construit în timp, prin eforturi, prin rezultate, prin strădanie. Dintotdeauna învățământul românesc a avut elevi buni, profesori buni. Pedagogia ne învață că succesul școlar este un fenomen complex, care nu se rezumă la „notele din catalog”, ci vizează personalitatea elevului în integralitatea sa. Pe de alta parte multe dintre personalitățile științei, artei, culturii românești au reușit în viață, s-au afirmat și datorită școlii, datorită profesorilor lor, întotdeauna oameni responsabili, devotați profesiei didactice.

Școala s-a bucurat întotdeauna de respect și apreciere din partea concetățenilor noștri. Din experiența personală, din literatura de specialitate dar și din analiza opiniilor exprimate pe tema importanței școlii în ascensiunea socială rezultă ideea potrivit căreia potențialul școlar reprezintă resortul ascensiunii sociale al fiecăruia dintre noi. Meritele școlare fundamentate pe un potențial biologic superior asociat cu efort, cu muncă susținută pentru îndeplinirea îndatoririlor de elev au reprezentat și reprezintă, în opinia multor concetățeni, premisele succesului în evoluția socială a fiecăruia dintre noi.

Poziția socială și educația sunt două noțiuni interdependente, aflate într-o strânsă interacțiune. Școala evaluează elevii și profesorii și îi promovează (sau ar trebui să-i promoveze) pe merit. Cu alte cuvinte vorbim despre merite, despre recunoașterea acestora, despre promovarea în ierarhia socială pe baza meritelor școlare și universitare, despre meritocrație.

Copiii României nu sunt proști! Sistemul e prost!

În ultima perioadă asistăm la o campanie de denigrare a valorii școlii românești, declanșată de către Ministerul Educației Naționale, susținută de corul „experților în științele educației”, al „experților în evaluare standardizată”, al „experților” în de toate. Miza supremă a acestei campanii este *scăderea stimei de sine!* Să nu mai avem încredere în noi, să nu mai

avem încredere în nimic! Suntem o națiune eșuată! Nu suntem buni de nimic! Acesta este mesajul decidenților din vârful Ministerului Educației! De ce oare?

În numele schimbării cu orice preț, al „**analfabetismului funcțional**” „decretat” fără drept de apel de la nivel central, analfabetism nedovedit științific cu referire la generațiile de elevi din România, interpretat simplist în analizele „experților” de la noi, se iau decizii haotice privind schimbarea învățământului românesc în general sau a unor componente ale sale, fără a ține seama de cerința minimă de abordare sistemică a acestuia. **Activiștii analfabetismului funcțional**, „experții” școliți oriunde în lume sau proveniți/parașutați din alte domenii (mediul de afaceri, armată, psihologie, religie, sociologie etc.) se erijează în consilieri și decidenți privind calitatea sistemului românesc de învățământ, iau decizii de schimbare majoră a unor compartimente fără nicio fundamentare științifică, uneori chiar împotriva evoluției teoriei și practicii pedagogice. Se emit judecăți de valoare privind nivelul pregătirii elevilor români pe baza unor cifre, procente sau alte informații care nu au girul unor instituții specializate în evaluare educațională. ***Psihometria nu este sinonimă cu evaluarea; pe de alta parte în condițiile învățământului modern nici edumetria nu este o opțiune.*** Recentă „testare digitală standardizată”, depășită din punct de vedere moral dar și al pertinentei, validității și reprezentativității, realizată de „experți în evaluare digitală”, a demonstrat cu prisosință vicii grave de fond, în contrasens cu evoluția teoriei pedagogice în domeniul evaluării, dar și vicii de formă. Schimbarea cu orice preț, în numele unor interese nepedagogice, afectează grav demnitatea și prestigiul învățământului românesc. A pune eticheta de „analfabeți funcționali” pe fruntea copiilor români în baza unor rezultate ale unor testări neomologate este o dovadă de lipsă de deontologie profesională.

Analfabetism funcțional versus analfabetism pedagogic

În numele conceptului „**analfabetism funcțional**” se iau decizii fără fundament științific, care s-ar putea să aibă efecte greu de anticipat și poate greu de reparat. Mircea Micălea, fost ministru al educației, vorbea într-un studiu recent despre „**Luciditatea ca etică personală**”, care se potrivește perfect realității sociale și educaționale actuale. Mesajul profesorului Mircea Micălea ar trebui luat în seamă.

Conform definiției dată de **UNESCO încă în 1978 un individ ce suferă de analfabetism funcțional este o „Persoană care nu are știință de carte pentru a demara acele activități care să îi asigure funcționarea efectivă în grupul sau comunitatea din care face parte în scopul dezvoltării personale și sociale”**... ***Câteva simptome ale analfabetismului funcțional se referă la a înțelege, a corela sau a crea idei, cum ar fi: dificultatea/incapacitatea de a înțelege un text citit, de a raporta conținuturile noi la fondul de cunoștințe existent, de a-și formula un punct de vedere cu privire la ce a citit; de a exprima în scris sau oral punctul de vedere; de a aplica informațiile/cunoștințele obținute în contexte de viață reală, de a opera cu cifre/numere, de a face calcule mentale; dar se regăsesc și dificultăți în rezolvarea de probleme, capacitatea de focalizare a atenției deficitară, abilități reduse de orientare spațială, memorie vizuală și memorie de lucru deficitară***”.

În Raportul privind nivelul de literație al elevilor români – mai 2022, la subcapitolul 2. „Despre literație (alfabetizarea funcțională)” se afirmă: „Competențele de literație” (pe scurt, „literația” sau „alfabetizarea funcțională”) au un rol crucial în viața unei persoane, ajutând la dezvoltarea capacităților de reflecție și exprimare, de gândire critică și empatie, asigurând integrarea și participarea în societate la componentele vieții.

Competențele de literație reflectă capacitatea unei persoane de a relaționa cu un text. Cititorul competent înțelege și interpretează textul – chiar la prima citire atentă – în detaliu și nuanțat, utilizează informațiile din el, evaluează conținutul ideatic și forma sa, reflectează asupra sa și interacționează cu el pentru a-și atinge scopurile, a-și îmbogăți cunoștințele și a-și

amplifica potențialul, precum și pentru a participa la viața societății.” (OECD, 2018) Iliescu, D., & Airinei, M. (2022).

Înțelegem, din lectura acestui text din Raportul privind nivelul de literație al elevilor români – mai 2022 – că „**literația**” este sinonimă cu „**alfabetizarea funcțională**”. **Așa să fie oare?**

O analiză profesionistă asupra testelor aplicate în România la testarea digitală standardizată de la finalul anului școlar 2021/2022 scoate cu pregnanță în evidență faptul că accentul s-a pus pe memorarea informațiilor din textul citit nu pe înțelegerea acestuia. Sarcinile pe care le-au primit elevii, care vizau ”recunoașterea” și „înțelegerea” celor citite, țin de procese psihice diferite, respectiv de memorie și de gândire. Reducerea semnificației conceptului de analfabetism funcțional la recunoașterea sau identificarea informației dintr-un text este simplistă.

*Înțelegerea, din punct de vedere psihologic, „este o formă de manifestare a gândirii, latura ei funcțională permanentă, prin care se realizează decodificarea semantică a obiectelor, fenomenelor și acțiunilor prezente prin raportarea lor la fondul de cunoștințe acumulate și sistematizate”. Și, în același **Tratat de Psihologie** se spune, cu privire la „înțelegere”: „Sarcinile înțelegerii pot fi variate: o simplă identificare, descoperirea unei cauze, a unor interdependențe; detașarea principiului funcțional; surprinderea unor corelații structural între fenomene sau idei etc.”*

Prin urmare discutăm despre sarcini de lucru pe care le-au primit elevii noștri care nu sunt în concordanță cu semnificația psihologică a acestui concept – înțelegere. În plus, probele aplicate elevilor pe această componentă – literație – vizează **forme simple ale înțelegerii**, și anume „**înțelegerea spontană**”, care se realizează rapid, simplu, redusă la identificare ca fază a procesului perceptiv. Lipsesc, din construcția probelor aplicate elevilor noștri pe componenta „literație”, „**înțelegerea discursivă**”, care se realizează treptat, necesită eforturi conștiente, trecerea de la decodificări fragmentare la decodificarea integrală a materialului” (Paul Popescu Neveanu, *Tratat de psihologie*).

Am putea să discutăm, în consecință, despre **analfabetismul funcțional al elevilor versus analfabetismul pedagogic** al celor ce realizează, administrează, interpretează și valorifică testarea standardizată.

Nu contestă nimeni deficiențele din sistemul românesc de învățământ, marile probleme ale acestuia. Literatura românească de prestigiu, specialiști de marcă în domeniul pedagogiei radiografiază problemele învățământului nostru. Este evident faptul că este nevoie de o schimbare majoră în educație și învățământ. Dar această schimbare trebuie făcută logic, coerent, sistemic, în consens cu evoluțiile din domeniul pedagogiei. Pentru aceasta este nevoie de „**experți în pedagogie**”.

Nu putem ignora faptul că în etapa în care pregătim de tipar această carte, se desfășoară procesul de dezbatere publică și de aprobare a proiectelor educației pentru învățământul superior. În acest moment nu știm care va fi evoluția. Anticipăm doar că lupta Ministerului și a altor instituții ale statului pentru a fi aprobate va fi una aprigă. Din modul în care au decurs lucrurile spunem doar câteva idei:

- Proiectele au fost concepute de așa-zisii, autointitulații „experți în științele educației” nu de adevărații „experți în pedagogie”; știința de carte a specialiștilor români în pedagogie și experiența multor practicieni ar fi generat plus-valoare în conceperea acestor documente ce ar trebui să fie reformatoare;

- Cu siguranță este nevoie de schimbare, de o reformă reală a învățământului românesc; însă aceasta trebuie să se realizeze pe baza unei concepții moderne, care să țină seama de două constrângeri: a) „norma europeană” și evoluțiile pe plan internațional în domeniul educației; b) tradițiile valoroase ale învățământului românesc și realitățile sociale, economice, culturale, sociale din România actuală.